

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่มีใครที่จะสามารถล่วงพ้นความตายไปได้ แต่ถึงกระนั้น เมื่อความตายกำลังเข้ามาถึง มนุษย์ทุกคนกลับสะดุ้งกลัวต่อความตาย เกิดความหวาดหวั่น เสร้าโศก เมื่อต้องประสบกับความพลัดพรากจากบุคคลผู้เป็นที่รักของตน สิ่งที่ได้สร้างสิ่งสมไว้ระหว่างมีชีวิต หากมนุษย์รู้และเข้าใจความหมายที่แท้จริง ความตายเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติของชีวิต เป็นการแตกดับของขั้น ๕ หรือการแตกดับของนามรูปในชาติหนึ่งๆ ตราบใดที่ยังมีอวิชชา ตัณหา อุปทาน ชีวิตก็จะยังคงปฏิบัติ คือ เกิดใหม่ในภพภูมิต่างๆ ตามสภาพของกรรม เมื่อมนุษย์สามารถกำจัดกิเลสอันเป็นเหตุปัจจัยของการเวียนว่ายในสังสารวัฏได้ เมื่อนั้นการเวียนว่ายตายเกิดจึงจะสิ้นสุดลง ภาวะหลังความตายตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่า

สัตว์โลกที่ยังมีกิเลสอันเป็นประดุจยางเหนียวในเมล็ดพืช ซึ่งมีอวิชชาเป็นต้นเค้านั้น ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพชาตินั้นๆ ตามแรงเหวี่ยงของกรรมดี กรรมชั่ว ที่ได้ทำไว้ ส่งผลให้ไปเกิดภพนั้นๆ กล่าวคือ ภูมิ หมายถึง ชั้นของจิต ระดับชีวิต ภพ ที่สัตว์โลกต้องเวียนว่ายตายเกิด ถ้ากล่าวถึงชั้นของจิตมี ๔ ภูมิ คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ และโลกุตตรภูมิ^๑

พระพุทธศาสนามีความเชื่อว่า “สัตว์ทั้งหลายที่ยังไม่สำเร็จพระอรหันต์ ถ้าตายแล้วจะต้องเกิดใหม่อีกแน่นอน และยังกล่าวถึงเรื่องกรรม หรือการกระทำที่ประกอบด้วยกุศลและอกุศล มีบทบาทสำคัญต่อการตายและการไปเกิดใหม่”^๒ ขณะที่คนกำลังจะตายหรือกำลังจะดับจิต ภาวะของจิตแบ่งออกเป็นช่วงสำคัญสองช่วง คือ ช่วงแรกเรียกว่า มรณัสสนากาล แปลว่า กาลหรือเวลาใกล้ดับจิต ช่วงที่สองเป็นช่วงการทำงานครั้งสุดท้ายของจิตในชีวิตนี้เรียกว่า มรณัสสนาวิถิ แปลว่า วิถีใกล้ดับจิต หรือใกล้ตาย เพราะการมองเรื่องการตายแตกต่างกัน จึงทำให้มนุษย์กระทำความที่ต่างกัน”

^๑ พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณโณ), *จิตวิทยาในพระอภิธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕.

^๒ แสง จันทร์งามและคณะ, *พระไตรปิฎกสำหรับเยาวชน เล่ม ๘*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

^๓ พระวัลลภ ชวนบุญ โฉ, *กฎแห่งกรรม*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

ในช่วงมรณาสันนวิธิจะมี กรรม กรรมนิमित คตินิมิต เป็นอารมณ์แน่นอน กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ คตินิมิตอารมณ์ที่เกิดขึ้น เป็นเครื่องหมายบ่งบอกภพชาติที่จิตสัตว์นั้นจะไป ปฏิสนธิ ซึ่งช่วงเวลาใกล้ตายนี้เป็นเวลาที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนภพชาติ หากว่าบุคคลนั้นมีจิตเศร้าหมองแล้ว จะส่งผลให้ไปเกิดในทุคติ ส่วนบุคคลที่จิตไม่เศร้าหมอง จะส่งผลให้ไปเกิดในสุคติ ดังที่ พระพุทธองค์ตรัส ไว้ว่า

จิตเต สกิลิภูเจ ทุกฺคิ ปาฏิกงฺขา.

จิตเต อสกิลิภูเจ สุคฺคิ ปาฏิกงฺขา.

เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกฺคิ ก็เป็นอันหวังได้

เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุคฺคิ ก็เป็นอันหวังได้^๔

“อารมณ์ในมรณาสันนวิธิทั้ง ๓ คือ กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ คตินิมิตอารมณ์ นี้ เกิดขึ้นด้วยอำนาจของกรรมประเภท โดยโอกาสให้ผล”^๕ กรรมมี ๔ อย่าง คือ อกุศลกรรม อาสันนกรรม อาจิณณกรรม และ กฏัตตกรรม

อาสันนกรรม กรรมที่กระทำในเวลาใกล้จะตาย ซึ่งมีอำนาจให้ผลเป็นลำดับที่ ๒ รองจาก อกุศลกรรม หมายความว่า เมื่อสัตว์ที่เกิดในวิภวภูมิไม่ได้ทำอกุศลกรรมแต่อย่างใด อาสันนกรรม ซึ่งได้แก่กรรมที่กระทำในขณะที่ใกล้ตาย ก็ย่อมจักให้ผลทันที คือ ถ้าเป็นอาสันนกรรม ฝ่ายอกุศล ก็จะทำให้ผลชักนำบุคคลเจ้าของกรรม ให้ไปเกิดในอบายภูมิโดยไม่เนิ่นช้า ถ้าเป็น อาสันนกรรมฝ่ายกุศล ก็จะทำให้ผลชักนำบุคคลเจ้าของกรรมให้ไปเกิดในสุคติภูมิในชาติต่อไปทันที^๖

จากหลักฐานดังกล่าว ในขณะที่จิตจวนจะดับ ถ้าจิตของผู้ใดนึกถึงและยึดมั่นอยู่ในกุศลกรรม ผู้นั้นตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติภูมิ และถ้าจิตของผู้ใดนึกถึงและยึดมั่นอยู่ในอกุศลกรรม ผู้นั้นตายแล้วจึงไปเกิดในทุคติภูมิ ตามอำนาจของอาสันนกรรม

^๔ ม.ม. (บาลี) ๑๒/๓๐/๔๘, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๐/๖๒-๖๓.

^๕ พระอนุรุทธาจารย์, พระญาณธชะ, อภิธัมมัตถสังคหะและปรมัตถทีปนี, แปลโดยพระคันธสาราภิวังศ์, (กรุงเทพมหานคร : ประชุมสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๖๑.

^๖ พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), กรรมทีปนี เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓๘.

ตัวอย่างอาสันนกรรมฝ่ายอกุศล ในเรื่องพระนางมัลลิกาเทวีผู้ทำความดี ไว้มาก แต่ตอนจะตายระลึกถึงแต่บาปกรรม มิได้ระลึกถึงบุญกุศลตายแล้วไปเกิดในนรก ๗ วัน^๓

ตัวอย่างอาสันนกรรมฝ่ายอกุศล ในเรื่องเด็กหนุ่มชื่อมัทฐกุณฑล ไม่เคยได้ทำบุญกุศลเลย แต่ขณะป่วยใกล้จะตายนอนประนมมือทำจิตใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า เมื่อตายแล้วก็ได้ไปเกิดในสวรรค์^๔

จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาขณะกำลังตายนั้นมีความสำคัญมาก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น บุคคลทั่วไปส่วนมากมองเห็นความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวน่าสลดใจ บางคนเป็นห่วงสามี ภรรยา บุตร ธิดา พี่น้อง ทรัพย์สมบัติที่หามาได้ นึกถึงสิ่งที่ได้กระทำชั่วไว้ในอดีต มีความวิตกกังวลตายแล้วจะไปไหน หากบางคนเป็นผู้ป่วยที่ทุกข์ทรมานทางร่างกาย จิตของเขาจะหดหู่มีแต่ความหวาดกลัว อาสันนกรรมฝ่ายอกุศลเกิดขึ้น เมื่อตายไปโอกาสที่จะไปเกิดในทุคติย่อมเป็นไปได้ ถึงแม้ทั้งชีวิตทำความดีมาตลอด ดังนั้น ควรที่จะเตรียมตัวตายในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ฝึกให้เป็นผู้มีสติ เมื่อถึงเวลาใกล้ตายจะได้ไม่หวั่นกลัว จิตไม่เศร้าหมอง ก็สามารถไปสู่สุคติอันเป็นที่หวังได้ ตัวอย่างบุคคลสำคัญที่เตรียมตัวตายเป็นอย่างดี เชื่อว่าจะไปสู่สุคติอย่างแน่นอน กล่าวคือ

การเตรียมตัวสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ พระองค์ทรงแต่งคำลาพระสงฆ์ในวันที่จะเสด็จสวรรคต ความว่า “...ดิฉันขอลาพระสงฆ์ อภิเษกพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ผู้รหัดสัมมาสัมพุทธ แม้ปริณิพพานแล้วนาน นมัสการพระธรรม นอบน้อมพระอริยสงฆ์ ...ดิฉันขอลา ดิฉันไหว้ สิ่งใดดิฉันได้ผิดพลาด สงฆ์จงอดสิ่งทั้งปวงนั้นแก่ดิฉันเถิด เมื่อกายของดิฉัน แม้กระสับกระส่ายอยู่ จิตของดิฉันจักไม่กระสับกระส่าย ดิฉันมาทำความไปตามคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าศึกษาอยู่ด้วยประการดังนี้”^๕ และมีการบันทึกในจดหมายเหตุ ขณะที่สวรรคตได้ทรงภาวนาว่า พุทโธ พุทโธ พุทโธ ไปจนถึงพระสุรเสียงสงบ จนกระทั่งได้เสร็จสวรรคต แสดงว่าพระองค์ตั้งพระราชหฤทัยอยู่ในพระพุทธคุณตลอดเวลา^๖

^๓ คุรุยละเอียดใน พ.ร.อ. (ไทย) ๑/๒/๓/๑๖๖-๑๗๐.

^๔ คุรุยละเอียดใน พ.ร.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๓๕-๔๓.

^๕ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระ, รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๘๘-๘๙.

^๖ พ.ด.อ.ประยูร ดิษฐานพงศ์, ความตายของมนุษย์ตายแล้วไปไหน, (กรุงเทพมหานคร : ไพลินบุ๊คเน็ต, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๑.

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นภัยในการไปเกิดในทุคติภูมิ หากขณะเวลาใกล้จะตายระลึกถึงอกุศลกรรมที่เคยกระทำไว้ หรือขณะนั้นมีจิตเศร้าหมอง อาสันนกรรมฝ่ายอกุศลก็จะนำเกิดในทุคติภูมิได้ แต่หากว่าเราได้สั่งสมกุศลกรรมทางกาย วาจา ใจ ไว้อย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นกุศลอาสันนกรรมในตอนใกล้ตายทำให้เกิดคติณิคมิตที่ดี และนำไปเกิดในสุคติภูมิได้ ถึงแม้จะเป็นการยากที่ทั้งชีวิตจะทำแต่ความชั่วไม่เคยสร้างบุญกุศล แต่เมื่อขณะเวลาใกล้จะตายระลึกถึงกุศลเพียงครั้งเดียว หลังจากตายไปก็จะไปสู่ภพภูมิที่ดีได้ ผู้วิจัยจึงเห็นประโยชน์ในการศึกษาอาสันนกรรม การเตรียมตัวตายระหว่างมีชีวิตอยู่ ควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อเตรียมตัวตายไปสู่สุคติภูมิ รู้วิธีเปลี่ยนอารมณ์จากอารมณ์ที่เศร้าหมองเป็นอารมณ์ที่ไม่เศร้าหมองได้ ก็สามารถจะปิดอบายภูมิ และสามารถที่จะบำเพ็ญเพียรกุศลต่อไปในโลกหน้า จนกว่าจะบรรลุปะเป็นพระอรหันตผล

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาอาสันนกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาชีวิตหลังความตายในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาสันนกรรมกับชีวิตหลังความตาย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ อาสันนกรรม มีความสำคัญต่อบุคคลเมื่อใกล้จะตายอย่างไร
- ๑.๔.๒ ชีวิตหลังความตาย ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวไว้อย่างไร
- ๑.๔.๓ อาสันนกรรมกับชีวิตหลังความตาย มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๒ ด้าน ได้แก่

๑.๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาอาสันนกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท รวมถึงศึกษาแนวคิดชีวิตหลังความตายในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ของอาสันนกรรมกับแนวคิดชีวิตหลังความตาย ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

๑.๓.๒.๑ แหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๓๕

๑.๓.๒.๒ แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัย เอกสาร และตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ โลกหน้า คือ สุกตฤณี และ ทุกตฤณี

สุกต หมายถึง กามสุกตฤณี กามาวจรภูมิที่เป็นสุกต , คติดี, ทางดำเนินที่ดี, สถานที่ไปเกิดอันดี ได้แก่ มนุษย์ เทวดา พรหม

ทุกต หมายถึง ทุกตฤณี , คติชั่ว, ภูมิชั่ว, ทางดำเนินที่มีความเดือดร้อน, สถานที่ไปเกิดอันชั่ว, ที่เกิดที่ไม่ดีมากไปด้วยความทุกข์ ได้แก่ ติรัจฉาน อสุรกาย เปต นรก

๑.๕.๒ ความตาย หมายถึง การสิ้นสุดแห่งชีวิตของมนุษย์และสัตว์ มีหลายลักษณะ เช่น จุตี ภาวะที่เคลื่อน ความแตกแห่งขันธ การขาดการสืบทอดแห่งรูปชีวิตินทรีย์ และนามชีวิตินทรีย์ ธาตุทั้ง ๔ ไม่สามารถจะทำงานได้ปกติ การไม่หายใจ ในทางการแพทย์ หมายถึง ภาวะสมองตาย

๑.๕.๓ ความสัมพันธ์ หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ผูกพัน เชื่อมโยงกัน เกี่ยวเนื่องกัน

๑.๕.๔ ชีวิตหลังความตาย หมายถึง เมื่อตายแล้วไปเกิดใหม่ในสุกตฤณี หรือ ทุกตฤณี

๑.๕.๕ อาสันนกรรม มีลักษณะการแสดงออกเป็นสองลักษณะ คือ กรรมที่ระลึกได้ในเวลาใกล้เสียชีวิต หรือกรรมที่กระทำในเวลาใกล้เสียชีวิต มีอำนาจให้ผลเป็นลำดับที่ ๒ รองจากครุกรรม

๑.๕.๖ กรรมที่ว่าโดยลำดับการให้ผล มีอยู่ ๔ หมวด ได้แก่ (๑) ครุกรรม คือ กรรมหนัก (๒) อาสันนกรรม (๓) อาจิณณกรรม คือ กรรมที่กระทำบ่อยๆ (๔) กตัตตากรรม คือ กรรมที่สักแต่ว่าทำ

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.๙) ได้กล่าวถึงภูมิต่างๆ พร้อมแสดงมรรควิธีปฏิบัติที่นำหมู่สัตว์ให้ถึงภูมิเหล่านั้นอย่างแยบยล ไว้ในหนังสือ “ภูมิวิลาสินี” รางวัลชนะเลิศวรรณกรรมไทยสาขาศาสนา ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ประจำปี ๒๕๑๑ ได้ชี้แจงปฏิปทาทั้งหลาย ซึ่งแบ่งเป็นประเภทใหญ่ได้ ๒ ประเภท คือ ๑) ชี้แจงปฏิปทาทางดำเนินไปสู่ภูมิต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในภายในวัฏสงสาร อันได้แก่ นิรยภูมิ เปตติวิสัยภูมิ ติรัจฉานภูมิ มนุสสภูมิ เทวภูมิ พรหมภูมิ เมื่อชี้แจงถึงภูมิต่างๆ อันปรากฏอยู่ในวัฏสงสาร ซึ่งยากแก่การรู้เห็นแห่งคนธรรมดาสามัญทั้งหลาย ๒) ชี้แจงปฏิปทาที่ประเสริฐสุดไปสู่โลกุตตรภูมิ คือ ภูมิที่พ้นจากโลก ภูมิที่หลุดออกไปจากโลกต่างๆ เรียกว่า พระนิพพาน^{๑๑}

^{๑๑} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร, ป.ธ.๙), ภูมิวิลาสินี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕).

๑.๖.๒ พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.๘) ได้กล่าวถึงประเภทแห่งกรรม ผลแห่งกรรม และการเผาผลาญทำลายล้างกรรม ไว้ในหนังสือ “กรรมทีปนี” ราชวัดชนะเลิศวรรณกรรมไทย สาขาศาสนา ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ประจำปี ๒๕๑๑ โดยได้แบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคที่ ๑ ประเภทแห่งกรรม อธิบายกรรมมีอยู่ที่ประเภท และกรรมแต่ละประเภทนั้นมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไรบ้าง ภาคที่ ๒ ผลแห่งกรรม อธิบายกรรมวิบากหรือผลแห่งกรรม ซึ่งมีอานุภาพชักนำสัตว์ทั้งหลายให้มีชีวิตความเป็นไปแปลกกันพิกล เช่น ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีจริงหรือไม่ กรรมตามสนองแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมได้อย่างไร เป็นต้น^{๑๒}

๑.๖.๓ นายสยาม ราชวัตร ได้กล่าวถึงวิธีการอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกลงในวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิธีการอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกลงในพระพุทธศาสนาเถรวาท”^{๑๓} สรุปผลการวิจัยได้ว่า ในทัศนะของพระพุทธศาสนา โลกหน้าที่เป็นสถานที่ได้รับการยืนยันไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกแล้วว่า “มีจริง” และในความจริงนั้นมีเหตุผลหลายอย่างที่สามารถยืนยันได้ว่า “มีจริง” ในการตรัสสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ใช้คำว่า “ปรโลก” เป็นประจำเมื่อตรัสสอนถึงหลักความดีและความชั่ว ข้อความในพระไตรปิฎกมีหลักฐานมากมายที่กล่าวถึงโลกลง โดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่อง “สังสารวัฏ” เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงกระบวนการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย กระบวนการเกิดใหม่ในโลกลง มีความสัมพันธ์กับหลักจิตหลักกรรม และหลักกฎมูมี เมื่อมีการโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นความมีอยู่ของโลกลง พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ก็มีการใช้วิธีการอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกลงเช่นกัน แบ่งเป็น ๘ วิธีการคือ ๑) วิธีการอ้างเหตุผลแบบตถาคตโพธิศรัทธา ๒) วิธีอ้างเหตุผลทฤษฎีกระบวนการ ๓) วิธีการอ้างเหตุผลแบบเปรียบเทียบ ๔) วิธีการอ้างเหตุผลแบบประสบการณ์ ๕) วิธีการอ้างเหตุผลแบบทฤษฎีสังสารวัฏ ๖) วิธีการอ้างเหตุผลแบบทฤษฎีโลก ๓ ๗) วิธีการอ้างเหตุผลแบบทฤษฎีกำเนิด ๔ และ ๘) วิธีการอ้างเหตุผลแบบทฤษฎีอภิญญา ๖

^{๑๒} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.๘), กรรมทีปนี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕).

^{๑๓} นายสยาม ราชวัตร, “วิธีการอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกลงในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

๑.๖.๔ นายสุชนา ศิริชัยกร และคณะ ได้กล่าวถึง ความตายกับมรณัสติ ไว้ในรายงาน การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คัมภีร์พระพุทธศาสนา : ความตาย กับ มรณัสติ”^{๔๔} สรุปผลการวิจัย ได้ว่า การใช้ความตายเป็นอารมณ์กัมมัญฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา รู้กันโดยมากกว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสมรณัสติไว้หลายแห่ง เป็นต้นว่า ผู้จะเจริญมรณัสติควรพิจารณาดังนี้ว่า เราพึง เป็นอยู่ได้ชั่วขณะเดียวกันชั่ว ๑ คำ หรือเราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วการหายใจเข้า-ออกเท่านั้น และผู้เจริญ มรณัสติได้ดี ควรพิจารณาถึงความตายของตนเป็นหลักทั้งกลางวันและกลางคืน และควรพิจารณา เห็นชีวิตว่ามีอันตรายรอบด้านทั้งภายในและภายนอกที่จะทำให้เสียชีวิตไป และควรมึธรรม ๓ ประการ คือ สติ สังเวช และญาณ เมื่อปฏิบัติตามได้เช่นนี้แล้ว จะสามารถคลายความทุกข์พ้นจากความทุกข์ได้ เมื่อเห็นคนอื่นผู้เป็นที่รักตายไปก็สามารถบรรเทาความเศร้าโศกที่จะเกิดขึ้นได้อีกด้วย

๑.๖.๕ อุดมพร ชื่นไพบูลย์ ได้กล่าวถึงการไม่หลงตาย ไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การไม่ หลงตายในคำสอนพระพุทธศาสนา”^{๔๕} สรุปผลการวิจัยได้ว่า ความตาย คือ ความแตกทำลายจันท์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของชีวิตแต่เมื่อบุคคลยังมีกิเลสอยู่ จิตซึ่งเกิดดับอยู่ตลอดเวลาจะเคลื่อนไปสู่ภพ ใหม่ การหลงตาย คือ การตายโดยไม่เข้าใจความหมายของความตายตามความเป็นจริง มีชีวิตอยู่ด้วยความประมาท ขาดสติสัมปชัญญะ ประกอบแต่อกุศลกรรม ทำให้จิตเศร้าหมอง เกิดความตกใจ หวาดกลัวในกรรมที่ระลึกได้หรือนิมิตของอกุศลกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อใกล้ตาย จึงตายโดยหลงลืมสติ ทูรณทราญ ไม่สงบ เมื่อตายแล้วก็ต้องไปสู่สุคติ วิธีปฏิบัติเพื่อให้ไม่หลงตาย คือพิจารณาเห็นความ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ปราศจากตัวตนตามหลักไตรลักษณ์ ยึดหลักอริยสัจ ๔ เพื่อดับต้นเหตุ ด้วยการ พิจารณาเหตุปัจจัยซึ่งกันและกันตามหลักปฏิจกสมุปบาท ปฏิบัติตามหลักอริยมรรค ซึ่งสรุปลงได้ ในหลักไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา หรือสำหรับปุณชนทั่วไป ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และ เจริญภาวนา มีสติสัมปชัญญะรู้ตัวอย่างต่อเนื่อง ไม่พลัดหลงเข้าไปในความโลภ โกรธ หลง ดำรงชีวิต อยู่ด้วยความไม่ประมาท ประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ ระลึกถึงความตายโดยแยกกาย เมื่อใกล้ตาย จิตก็จะไม่เศร้าหมองควบคุมสติไว้ได้มั่นคง นิมิตที่เกิดขึ้นในขณะที่ใกล้ตายก็จะทำให้เกิดความยินดี ไม่กระสับกระส่าย ทูรณทราญ ตายด้วยความสงบ มีสติ สามารถเข้าถึงความไม่หลงตาย เมื่อตายแล้ว ก็ได้ไปสู่สุคติ

^{๔๔} นายสุชนา ศิริชัยกร และคณะ, “การวิเคราะห์คัมภีร์พระพุทธศาสนา: ความตาย กับ มรณัสติ”, รายงานการวิจัย, (ฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสนา กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๔๕} อุดมพร ชื่นไพบูลย์, “การไม่หลงตายในคำสอนพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหา บัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

๑.๖.๖ นางชูศรี บุรณทอง ได้กล่าวถึงการเตรียมตัวตาย ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความตายในพระอภิธรรมปิฎก”^{๑๖} สรุปผลการวิจัยได้ว่า แนวคิดเรื่องความตายตามหลักพระอภิธรรมปิฎกเป็นเรื่องของหลักการที่อธิบาย ๑) ขณิกมรณะ ๒) สมมติมรณะ ๓) สมุจเจตมรณะ และปรากฏการณ์ทางจิตที่กำลังจะตายไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนจนถึงวินาทีสุดท้ายของชีวิต ที่เรียกว่า “จุติจิต” และวิถีแห่งจิตเกิดใหม่ติดต่อกันไม่มีระหว่างกันเรียกว่า “ปฏิสนธิจิต” ซึ่งเป็นจิตดวงแรกของชีวิตใหม่ในภพใหม่ เรื่องการตาย และการเกิดขึ้นของสัตว์ทั้งหลายมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องกรรมอย่างแยกจากกันไม่ได้ เพราะกรรมเป็นส่วนบ่งบอกคติ หรือสถานที่เกิดของสัตว์หลังการตาย มีทั้งกรรมดีจะบังชี้คติในเชิงลบ คือ แสดงภาวะแห่งความบีบคั้นได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส สำหรับสาเหตุปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลตายแล้วเกิดหรือไม่เกิดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพของจิตของบุคคลนั้นๆ ว่าจะบริสุทธิ์ ผุดผ่องจากอาสวะกิเลสมากน้อยแค่ไหน ต้องอาศัยกำลังตามลำดับขั้นของโลกุตตรจิตที่กระทำกิจในการประหารกิเลสด้วยมรรคญาณ ๔ มีโศคาปัตติมรรค เป็นเบื้องต้น จนสุดท้ายให้อรหัตมรรค บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ผู้หมดเชื้อนํ้าเกิด ล่วงพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้ แต่ถ้าทราบใดที่บุคคลยังมีกิเลสอยู่ย่อมเกิดและตายอยู่ร่ำไปนั้น

๑.๖.๗ พระมหาอภิศักดิ์ วรญาโณ (รินไธสง) ได้กล่าวถึงผลแห่งกรรม ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเชิงวิเคราะห์การให้ผลแห่งกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท”^{๑๗} สรุปผลการวิจัยได้ว่า หลักกฎแห่งกรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักกฎแห่งเหตุและผล ซึ่งถือว่าบุคคลทำกรรมใดไว้ดีก็ตามชั่วก็ตาม ย่อมต้องได้รับผลแห่งกรรมนั้น กรรมดีย่อมให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่ว การให้ผลแห่งกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทนั้น ได้ปรากฏมีบุคคลกระทำความกรรมทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่วแล้วได้รับผลแห่งกรรมนั้นไว้มากมาย ซึ่งสามารถจัดรวมเป็นหมวดหมู่ลงในกรรม ๑๒ แบ่งเป็น ๓ หมวด คือ หมวดที่ ๑ การให้ผลแห่งกรรมตามลำดับกาลเวลา มี ๔ ข้อ หมวดที่ ๒ การให้ผลแห่งกรรมตามหน้าที่ มี ๔ ข้อ และหมวดที่ ๓ การให้ผลแห่งกรรม ตามลำดับความหนัก-เบา มี ๔ ข้อ จากการวิเคราะห์การให้ผลแห่งกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทพบว่า การให้ผลแห่งกรรมทั้งในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทและในปัจจุบัน ย่อมเป็นตามหลักกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยอาจแบ่งไปตามกาลเวลา หน้าที่และความหนัก-เบา ของกรรมนั้นๆ

^{๑๖} นางชูศรี บุรณทอง, “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความตายในพระอภิธรรมปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศาสนาสตมมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

^{๑๗} พระมหาอภิศักดิ์ วรญาโณ (รินไธสง), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์การให้ผลแห่งกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท”, วิทยานิพนธ์ศาสนาสตมมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

๑.๖.๘ พระพงศธร คมภิรมย์โม (แก้วลาน) ได้กล่าวถึงผลแห่งกรรม ไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาเรื่องปรโลกในพระสูตรต้นตปิฎก: การศึกษาเชิงวิเคราะห์”^{๔๔} สรุปผลการวิจัยได้ว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เชื่อว่าปรโลก คือ โลกเบื้องหลังความตาย มีอยู่จริง เป็นโลกอื่น ที่มีสภาพชีวิตใหม่ โดยอาจเป็นโลกที่มีแต่ความสุข หรืออาจเป็นโลกที่มีแต่ความทุกข์ ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของผู้นั้นในโลกมนุษย์เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ สุกตภพ (กามภพ รูปภพ อรูปภพ) คือ ภพเป็นสถานที่ที่มีแต่ความสุขความสบาย และทุกตภพ (นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์ดิรัจฉาน) คือ ภพเป็นสถานที่ปราศจากความเจริญ พระพุทธศาสนา เชื่อว่าถ้ามนุษย์และสรรพสัตว์ยังมีกิเลส มีกรรม และมีวิบากกรรมย่อมไม่สามารถหลุดพ้นจากวัฏสงสาร คือ การเวียนว่ายตายเกิดได้ การจะนำเรื่องปรโลกมาประยุกต์สอนให้คนในสังคมเข้าใจนั้น สามารถกระทำได้โดย ๓ ขั้นตอน ดังนี้ ๑) ปรโลก (นรกสวรรค์) ที่เป็นสภาวะทางจิตใจ ๒) ปรโลก ในชาตินี้ ๓) ปรโลก ที่เป็นโลกอื่น หรือภพภูมิอื่นที่มีอยู่จริง ทั้ง ๓ ขั้นตอนดังกล่าว จะทำให้สังคมเข้าใจและคลายความสงสัยเรื่องปรโลกได้

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มียานวิจัยที่เกี่ยวกับอาสันนกรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตหลังความตาย การทำให้กุศลอาสันนกรรมเกิดขึ้นขณะกำลังใกล้ตาย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการเปลี่ยนภพชาติ ไม่มีใครทราบว่าไปเกิดในสุคติภูมิ หรือทุคติภูมิ จิตใจอาจจะกระสับกระส่าย เกิดความกลัวจนประคองสติไม่ได้ หวนระลึกถึงอกุศลกรรมที่ทำไว้ในอดีต สิ่งที่ทำดีมาทั้งชีวิตอาจสูญเปล่า ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องอาสันนกรรมเพื่อจะได้ระลึกถึงกุศลที่ได้ทำไว้ เมื่อไม่หวนไหวต่อความตาย มีจิตที่ผ่องใสไม่เศร้าหมองก็จะนำไปเกิดในสุคติภูมิ

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส รวมถึงตำราและเอกสารงานวิจัยต่างๆ

๑.๗.๓ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๗.๔ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

^{๔๔}พระพงศธร คมภิรมย์โม (แก้วลาน), “ศึกษาเรื่องปรโลกในพระสูตรต้นตปิฎก: การศึกษาเชิงวิเคราะห์”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ เข้าใจความสำคัญของอาสันนกรรมขณะใกล้จะตาย

๑.๘.๒ รู้จักชีวิตหลังความตาย ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๓ นำผลการศึกษาอาสันนกรรมกับชีวิตหลังความตาย มาใช้ขณะใกล้จะตาย เพื่อที่จะ
ปิดอบายภูมิในภพชาติหน้าได้